

Ukázky rozhovorů z knihy

Jak se učí živě?

Vydává Institut pro podporu inovativního vzdělávání ve spolupráci
s nakladatelským Dharmagaia.

Sestavili **Lucie Kramperová** a **Jan Kršňák**

s předmluvou Pavla Kraemera a doslovem Tomáše Feřteka

Komunitní škola Koventinka – Radana Lazarová, Lucie Saláková

Lucie: Mě nikdy nenapadlo založit školu. Já jsem vlastně nikdy nechtěla ani učit, jak jsem už říkala. Až když o tom Radana začala mluvit. Přátelíme se už delší dobu a často jsme mluvily o tom, jak jinak vést naše děti. Takže na tuto cestu mě navedla ona. Mojí nejdůležitější motivací nicméně byly mé vlastní děti. Chtěla jsem jim zajistit něco, co my jsme neměli. Přála jsem si, aby do školy chodily nezištně. Aby tam chodily jenom proto, že tam chtějí chodit a ne protože se mají někomu zalíbit a odvést nějaký výkon.

Čeho jste se nejvíce bály, než jste se odhodlaly se do toho pustit? Jaké emoce jste si v sobě musely řešit? A jak dlouho trvalo, než jste do toho šly?

Radana: Já jsem na začátku necítila žádný strach. Když se něčím nadchnu, tak do toho jdu a vůbec si nepřipouštím, že by to mělo skončit nezdarem. Jdu do všeho a velmi mě to baví. Prvotní bylo vyřešit, kde budeme, protože tým zakladatelů byl jasný hned od začátku. O Lucii jsme věděly, že bude průvodkyní. Potom jsem to byla já a Eva Mikešová, s kterou jsem byla pracovně v kontaktu jako lektorka Respektovat a být respektován a později jsme založily svoji vlastní společnost Koventinu.

Takže jsme potřebovaly nějakou budovu. Brzy se nám podařilo objevit budovu Střediska volného času. Jednou jsem se procházela kolem a jenom tak jsem se zeptala a oni byli velmi vstřícní a hned nám uvolnili jednu třídu. Začátek byl velmi jednoduchý, všechno šlo samo od sebe. Já jsem zažívala krásné pocity, hojnost a naplnění. Všechno šlo mnohem lehčeji, než jsem si vůbec dokázala představit.

Scioškola Olomouc – Michal Vodička, Lukáš Neubert

Michal: Od běžných škol nás odlišuje, že pro nás výuka, jaké znalosti předáme a co si dítě odnese, není alfou a omegou naší práce. Naše práce sestává z mnoha částí a velmi důležité jsou pro nás komunikace, sociální kontakt a sociální soulad. Jakým způsobem přistupujeme k dětem a řešíme problémy, jakým způsobem nastavujeme pravidla. Vzájemné soužití je neoddělitelnou složkou výuky.

Máte pocit, že se to první rok dařilo?

Lukáš: Tohle ano.

Michal: Tohle se dařilo neskutečně. Kdybyste přišli na shromáždění, to jsem kolikrát měl slzy v očích.

Můžete nám to nějak přiblížit?

Lukáš: Byla toho spousta. Rozbité věci, někdo někomu něco zničil. Ale samozřejmě i tvorba pravidel, ale takové ty jednoduché kauzy se nejlépe pamatují. Jedné dívce zničil někdo obrázek. Takový velký.

Michal: V rámci projektu nakreslila velký plakát a někdo ho zničil. Takže se řešilo, co s tím.

Lukáš: Prostě jsme se zeptali dětí, co s tím budeme dělat. Vždy je vedoucí shromáždění, který uděluje slovo. Tou dobou bylo shromáždění povinné. Pak přestalo, ale příští rok pravděpodobně bude povinné opět. Takže tam byly opravdu všechny děti. Těch plus mínus padesát dětí, to je pohodička, to se dá.

Svoboda jednotlivce končí tam, kde začíná svoboda a prostor někoho jiného. Naše škola je nová, takže se v jednotlivých situacích vždy nově definuje, co komu vadí, co je ku prospěchu a co už ne. Například s poslechem hlasité hudby ve škole. Došli jsme k poznání, že to vadí hodně lidem, takže nyní je to možné pouze někde a ve vymezených časech. Pravidla se definují společně a odhlasovávají se na shromáždění. Definuje je navolená komise, která přinese návrh na shromáždění. V oblastech bezpečnosti mají průvodci právo veta a mohou říci například: „Nedělej to, mám vás na starost a teď se necítím bezpečně, abych mohl zajistit bezpečnost ostatních nebo tebe.“ Dál jsme zatím nedošli a je otázkou, kam jinam bychom v tomto měli dojít. Situace jsou stále nové a nově se definují a je hodně na průvodcích, aby je dobře vyhodnotili. Když je potřeba, řešíme věci na společných setkáních průvodců, abychom v postupech byli za jedno. To je také hodně důležité.

Takže té dívce zničil někdo obrázek a řeklo se: „Co s tím budeme dělat?“ Děti zvedaly ruce a navrhovaly řešení. Od rázných až po víceméně rozumné. Rodiče často mají strach, že děti budou kruté a viníkům to osolí. My máme stejně jako ony jeden hlas a je nás málo, abychom svým dospělým rozumem případně mohli jejich rozhodnutí nějak korigovat, a tak se může stát, že děti někoho odsoudí k výprasku. Čistě teoreticky je to možné, ale nikdy se to nestane, protože děti jsou v podstatě rozumné bytosti.

Co je pro vás důvěra v děti?

Michal: My máme velkou důvěru v děti. Máme heslo „věříme dětem“. Děti potřebují, abychom jim věřili. Řada z nás má mnoho modelů chování, které nám neslouží a většinou vycházejí z toho, že sami sobě nevěříme. Nebo se obáváme, jak se k nám bude kdo chovat a nahlížet na nás. A to vychází právě z toho, že jako děti jsme nedostávali dostatečně velkou důvěru. Děti potřebují, abychom důvěřovali,

že to zvládnou, že samy o sobě dokáží rozhodovat a říct si, co potřebují. Musíme mít důvěru, že dokáží ovlivňovat a tvořit svůj život.

Lukáš: Možná bychom mohli popsat závěr takového shromáždění. Většinou se zjistí, kdo to byl. Někdo prostě řekne, že viděl, že to byl ten nebo ten. Ten nemá sílu to tváří v tvář padesáti lidem vyvrátit. A teď se řeší, co s ním. Zeptáme se i jeho: „Tak ty jsi to udělal, co by sis nadělil?“ Někdy něco navrhone, jindy neřekne nic a vykrukuje se. Většinou to dopadne tak, že nastane nějaký vtipný nebo férový závěr. Když jednou jeden kluk něco zničil dívce a někdo navrhl, ať přinese kytku. Napsal omluvný dopis, přinesl kytku a bylo to. Všichni měli pocit, že to je plnohodnotné, protože šlo o práci. Byla to svým způsobem sankce nebo trest, protože musel něco udělat, ale zároveň to nebylo ponižující. Na zahrádce nasbíral kytku a přinesl omluvný dopis, který jsme nikdo nečetl. Bylo to jen mezi nimi. My průvodci se při shromáždění také vyjadřujeme, ale děti samy umí komunikovat velmi dobře. A samozřejmě se snažíme jít příkladem.

ZŠ Duhovka – Jindřich Kitzberger

Co pro vás znamená důvěra v dítě? Jak se konkrétně tato důvěra dá u dítěte rozvíjet?

Důvěra v dítě se týká hlavně nás dospělých. Souvisí s tím, že dětem dáváme přesně tolik svobody, aby spolu s ní dokázalo přijmout i odpovědnost. Ale nesmíme se předem bát, že to nezvládne. Když mu to ještě nejde, nároky snížíme, ale dáváme pořád možnost se posunout dál. Příkladem je, že v montessori třídách a vlastně celé škole se děti mají co nejvíce podílet na praktickém životě. Děti se učí postarat se o sebe. Říci si, pokud něco potřebují. Požádat o pomoc. Ale dospělý se musí naučit čekat, až dítě požádá, ne mu ji předem vnucovat, protože tím mu vlastně nevěří.

V čem konkrétně pomáhá dětem kritické myšlení? Mohl byste na konkrétním příkladu vysvětlit, jak lze v dětech toto myšlení rozvíjet?

Mně přijde, že pro malé děti je kritické myšlení dost přirozené a že teprve později se může dospělým „podařit“ je utlumit. Ale pro příklad – v montessori škole děti pracují především s montessori materiály, které jsou velmi konkrétní a děti na nich přímo poznají, jak věci fungují. Ne proto, že je to někde napsáno, ale protože to vidí přímo před sebou.

Jakou roli ve vaší škole hrají rodiče? Zapojují se, anebo pouze dohlížejí? Budujete komunitu školy společně s nimi? Daří se vám to? Zjišťujete před přijetím dítěte do školy, jaké jsou hodnoty v jeho rodině? Chcete před přijetím dítěte poznat jeho rodiče?

Taková obvyklá formulka, že rodiče bereme jako partnery, je už natolik zavedeným klišé, že je vlastně poněkud bezobsažná, i když si myslím, že v našem případě zcela na místě. Otázka vždy je, co to vlastně konkrétně znamená. V soukromé škole je vlastně zcela nezbytné vytvářet s rodiči rovnovážné partnerství založené na tom, že rodiče jsou součástí školy. Zároveň však má každá strana své jasné kompetence. Považujeme za zcela přirozené, že rodiče do školy často chodí a podle svých možností škole pomáhají, zúčastňují se jejího života, dávají nám zpětnou vazbu. A my je naopak co nejlépe informujeme, zveme je do školy, pořádáme pro ně informační a vzdělávací akce, díky kterým by co nejlépe porozuměli tomu, co a jak ve škole děláme.

Když jdu školou, narazím na rodiče velmi často. Nejen ráno před vyučováním, ale i během něj. Jsou třeba ve třídách součástí programu, přicházejí pomoci učitelům s povídáním o zajímavých tématech

nebo o svých povoláních. Rodiče mají každý měsíc možnost setkání s vedením školy nad určitým tématem, nabízíme jim semináře o montessori filozofii, mají svoji rodičovskou zónu na webu... A na konci roku se jich pečlivě v anketě vyptáme, jak jsou spokojeni a co pro nás mají za zpětnou vazbu o daném školním roce.

Když přijímáme do školy nové dítě, vždycky se předtím sejdeme s oběma rodiči a popovídáme si s nimi, co od školy očekávají a co my nabízíme. Před zápisem do první třídy je to časově velmi náročná záležitost, neboť máme dvojnásobný převis poptávky. Nicméně si myslíme, že se tento vklad vyplácí oběma stranám. Rozhovor s rodiči samozřejmě není kritériem pro přijetí dítěte, ale je prevencí případných pozdějších nedorozumění. Potřebujeme vědět, že hodnotový svět rodiny a školy jsou si blízké, že rodiče přemýšlejí o vzdělávání dětí podobně jako my, protože potřebujeme spolupracovat. Kdybychom zjistili významné rozdíly, raději budeme rodičům jejich záměr rozmlouvat. To je výhoda soukromé školy vybudované z nuly. Můžeme školní komunitu postupně budovat a snažit se, aby byla hodnotově co nejhomogennější.

Zaujalo mne, že se měsíčně setkáváte s rodiči nad různými tématy? Můžete uvést příklad témat? Co je cílem takového setkání?

Obecně je cílem posilovat komunikaci mezi školou a rodiči. Dřív jsme vyhlašovali možnost setkání jen tak bez tématu. Chtěli jsme, aby je rodiče sami přinášeli. Ale protože rodiče začali být se školou spokojenější a spokojenější, paradoxně to vedlo k tomu, že jich chodilo méně a méně, protože už nebylo, nač si stěžovat. A tak jsme začali na každé setkání vyhlašovat hlavní téma, ke kterému jsme měli připravenou prezentaci. Tím jsme vlastně přidali takový osvětový či vzdělávací prvek, aby rodiče lépe porozuměli tomu, co děláme a proč. A počet příchozích se začal významně zvyšovat. Témata? Například domácí úkoly a jejich smysl, přechod na střední školu, školní družina nebo školní stravování, výuka písma...

Lesní škola Bezinka – kolektivní odpovědi

Jak každodenně funguje lesní komunitní škola Bezinka?

Naše škola funguje tři dny v týdnu, pondělí až středa, zbývající dny jsou děti s rodiči doma. Náplň dnů se odvíjí od zaměření jednotlivých pedagogů. Dva jsou přítomni všechny tři dny, třetí je každý den jiný.

Každé ráno začíná intuitivními hrami a domluvou na plánu dne. Pondělí se na celé dopoledne vyráží do terénu, zkoumat přírodu, nasytit se bytí s kamarády po čtyřech dnech doma, hrát hry, sportovat. V úterý a ve středu se dopoledne ve dvouhodinových blocích mohou děti věnovat českému jazyku, matematice a angličtině. Po obědě probíhá společný odpočinek se čtením, jedno odpoledne je společný poradní kruh. Odpoledne jsou děti venku a mají volno nebo se dějí divadelní, hudební či

výtvarné aktivity. Ti, co ve škole nespí, odjíždějí o půl páté domů. Přijde nám přirozené, že jsou děti zapojeny do péče o zázemí a chod školy. Pomáhají v kuchyni, při drobných opravách a ve středu odpoledne probíhá společný úklid školy.

Samozřejmě součástí jsou rodiče. Všichni se znají. Je fajn, když nemusí spěchat a mají při vyzvedávání dětí čas pobýt chvíli s ostatními. Upevňují se stávající přátelství nebo vznikají nová. Jelikož kolem takového typu školy jsou rodiče smyšlejší určitým způsobem, vznikají inspirativní a vzájemně se podporující setkávání. Škola pořádá akce, kam jsou rodiče zváni (např. společné oslavy slunovratů, divadelní vystoupení dětí školy, schůzky s pedagogy, poradní kruh). Vzájemně si vypomáhají např. svozy dětí do školy, podporují se při domácím vzdělávání, při přezkušování. O prázdninách jsme byli na společné dovolené v okolí Toulouvcových maštálí nedaleko Litomyšle. Byly to dny plné skal, koupání, brusinek, ohňů a nekonečné pohody. Dokonce jsme díky jednomu setkání mohli strávit jeden den prací s hliněnoslaměnými omítkami.

V 9:00 začínáme společné intuitivní hry, které trvají asi hodinu.

Od 10:00 do 13:00 je blok výuky s jednou pětiminutovou přestávkou.

Ve 13:00 je oběd. 13:45-14:30 probíhá odpočinek, během kterého pedagog čte zajímavé a inspirativní knihy. Děti poslouchají, leží a odpočívají, některé si třeba malují, tvoří... Naše oblíbené knihy jsou Alchymista od P. Coelho, Malý princ, Sirínek na cestách od Z. Jordánové, Africké pohádky od Z. Fialy, Jakub a hvězdy od R. Fučíkové, Vynálezce Alva od K. Smolíkové. Někdy si v této době povídáme o aktuálních tématech nebo se díváme na dokument doplňující výuku, jednou týdně je poradní kruh.

Od 14:30 do 15:15 probíhají různé činnosti, kterých se děti mohou účastnit - výtvarné tvoření, práce na zahradě, fotbal, volná hra nebo pokračuje poradní kruh povinný pro všechny. Pak je svačina a do konce školy, tj. do 16:30, je volno.

Kdo přespává, má do večere další dobrovolné nabídky programu či tvoření nebo může být venku s kamarády. Po večeri probíhá úklid, čtení nebo vyprávění příběhů a ve 20:30 chodíme spát. Ráno je pevným bodem snídaně v 8 hodin.

Jsou ve vaší škole třídy?

Třídy v pravém slova smyslu nemáme. V budově je několik místností, ve kterých se konají učební bloky, je-li potřeba. Ale my jsme lesní škola, takže máme nekonečno tříd venku, např. učebna Na vyhlídce, učebna U studánky nebo učebna V lese a to jsou ty pravé třídy. Vytváříme tvůrčí a inspirující prostředí, hodně spojené s přírodou a jejími rytmy. Vnímáme, že se z nás stává jedna velká rodina (zejména u dětí, které přespávají), takže společně tvoříme útulné a rodinné prostředí plné lidské, přátelské a podporující atmosféry.

Můžete uvést konkrétní příklad, jak učíte některý z tradičních předmětů jinak?

Řekla bych, že výuka se příliš neliší, jiný je přístup pedagogů i dětí. Pokud u nás probíhá například český jazyk, všichni, kdo se účastní, tam chtějí být, baví je to a zajímá. Někdy sedíme za stoly a doplňujeme pracovní listy, jindy běháme po lese a píšeme jehličím. Učíme se tak, jak zrovna máme chuť. Metod výuky je spousta, přístupy jsou různé a my nejsme ničím limitováni. Příklad z tohoto týdne. Učíme se s dětmi 2. až 4. třídy podstatná jména, konkrétně pády. Poslechli jsme si Spejbla a

Hurvínka: Hurvínek skloňuje kočku. Děti se postaví na židle, nesmí padat, jen zabývat se pády. Každý je nějaký pád, hází si klubičkem, snaží se nespadnout a první pád hází druhému atd. U toho opakují pádové otázky, smějí se, hází, občas některé spadne ze židle a zase vyleze zpět. Vyměníme pozice, vyměníme pády u dětí... a ejhle, po dvaceti minutách si sedáme, každý skloňuje vybrané podstatné jméno a všichni ví.

ZŠ Labyrint – Veronika Kotůlková, Michaela Macháčová

Veronika: Den ve škole, kde máme jen jeden vyučovací předmět, probíhá tak, že děti mají ráno na tabuli nabídku prezentací nebo ukázek (říkáme jim PUK=praktická ukázka a TUK=teoretická ukázka). Tyto prezentace bývají často z oblasti matematiky, čtení, psaní, angličtiny, přírodovědy apod. Děti si podle aktuálního zájmu volí, jaké prezentace se zúčastní. Na prezentaci potom navazují jednotlivé aktivity na procvičování a většinou na závěr také kontrolní list, který dá dětem zpětnou vazbu, že danou problematiku zvládly nebo naopak, že je třeba se tématu ještě intenzivněji věnovat. Toto celé se nazývá modul a když ho dítě splní, barevně si ho označí jako splněný. Dětem v prvním trojročí v těchto krocích ještě značně pomáhají průvodci, ale v druhém trojročí děti na začátku roku dostanou seznam modulů pro daný ročník a učí se sami si práci plánovat. Moduly jsou pod hlavičkou matematika, český jazyk, angličtina apod. Takže tyto pojmy jsou dětem známy, jen je nepoužívám v rozvrhu, protože potom by bylo dáno, že v pondělí od 8 do 9 musí všichni dělat matiku, ale někdo týden začíná raději čtením nebo se podívá na nějaký přírodovědný film apod. Tím, že jsme škola zapsaná v rejstříku MŠMT, musíme naplnit všechny výstupy předepsané pro základní školy. Takže naše děti ve finále projdou tím učivem, co děti na klasických základkách, jen se k výsledku někdy dostanou trochu jinou cestu. To, že by se u nás děti nenaučily číst a psát, si nedovedu představit.

Jsou ve vaší škole třídy?

Veronika: Klasicky fungující třídy, tak jak je známe my, ne. Pracujeme v trojročích, míváme také projektové týdny, kdy pracují děti ve skupinkách napříč všemi ročníky. Pracují spolu na projektu, který si samy zvolily. V rámci projektu jsou vypsány workshopy a děti se do workshopů hlásí podle svého zájmu.

V kolik hodin začínáte? Jak dlouhé máte přestávky? Mohou děti odejít při výuce ze třídy?

Děti přijíždějí většinou mezi osmou a půl devátou. Nemáme oficiální začátek, resp. v rozvrhu máme napsáno, že začínáme v 8:30, ale funguje to tak, že děti po příjezdu do školy přijdou do třídy a vyberou si nějakou činnost, na níž pracují. Někdo tedy ráno zahajuje tím, že si sedne do čtecího koutku a prvních dvacet minut čte a trochu přitom relaxuje, než se pustí do nějaké práce. Někdo hned začne pracovat s nějakou pomůckou nebo na nějakém pracovním listu. Někdo si jako první po příchodu do školy vezme svačinu. Nemáme oficiální začátek. Nemáme ani úvodní elipsu nebo kruh, kterým bychom zahajovali vyučování. Vnímáme ranní potřeby dětí jako velmi individuální. Komunitní kruh míváme až na závěr dopoledne před obědem, kdy hodnotíme průběh dopoledne a práci, kterou jsme udělali. Během dopoledne si děti dělají přestávku tak, jak potřebují, takže pokud nemáme nějaký konkrétní společný úkol na nějakém projektu, tak děti chodí svačit na vymezená místa. Mají svačící stolečky nebo koutky, kde si každý může udělat přestávku, jak potřebuje. V každé třídě mají děti tabuli, kde si značí, kde momentálně pracují. Je řada koutků v rámci budovy, kde mohou pracovat. Svoboda pohybu ve škole je podmíněna zodpovědností, že si každé dítě dá kolíček nebo magnetek na místo, kde zrovna pracuje. Tedy děti mohou jít pracovat i ven, ale musí být

dohledatelné, kde zrovna jsou. Z toho vyplývá i to, že trávíme čas venku nejen kolem školy, učíme se i v lese. Jsme zapojeni do projektu „les ve škole“, kdy děti chodí jednou týdně na výpravy do lesa a učí se všem předmětům (matematiku, češtinu, přírodovědu, vlastivědu,...) formou prožitku v přírodě.

Můžete uvést příklad toho, jak lze učit češtinu v lese?

Veronika: Les ve škole u nás vede Lenka Škarková Stojanová, která říká, že jde primárně o propojení přírodovědných znalostí s realitou, aby nám to, co se učíme bylo vlastně k něčemu dobré. Ale bavíme-li se konkrétně o otázce, jak učit češtinu v lese a propojit vlastně to učení a pobyt venku, tak se nabízí hned několik způsobů:

1. třída - poznávání předmětů - první písmena, poslední - vlastně to, co se děje ve třídě běžně na kartičkách, jmenování - sbírání toho, co v lese najdeme a zapisování do sešitu, grafomotorika - psaní písmen do hlíny, písku, skládání písmen z toho, co je v lese, hledání např. klacků ve tvaru nějakého písmene (ale to spíš tak předškolní děti), třídění - podle abecedy - zase cokoliv. Pak přicházíme z lesa do školy a čerpáme ze zážitků z lesa při tvorbě příběhů i obrázků (propojení s VV), při popisu (třeba i nějakého zvířátka).

2. třída - zapojení her: říkám slova, je-li tam měkké i vyskočím, je-li tam tvrdé y sednu si na zadek... Umím si představit, že vše, co se děje ve třídě, se dá dělat i venku. Asi je důležité zbourat domněnku či naši utkvělou představu, že učení je to, co se řízeně odehrává ve škole.

ZŠ Edisona – Pavla Sadilová, Martina Kaděrová

Martina: Z mého pohledu je budování sebraného týmu první tři roky kritické. Je důležité, aby zřizovatelé vydrželi. Aby to nevzdali po prvním roce, když se jim ze skupinky deseti lidí najednou stane skupinka pěti. A nepřijde jim dostatečné množství dětí. I v menších městech trvá nějaký čas, než se vytvoří povědomí, že škola má nějakou kvalitu, že nejde o nějaký výkřik do tmy. Je to v podstatě stejné jako v Praze, musíte nejprve potvrdit, že tady jste.

Pavla: Pro rodiče je to těžké. Fungovaly jsme rok a půl, přišli noví rodiče a my jim tvrdíme, že budeme fungovat až do devítky. Ti rodiče nám mohou jediné věřit, nic jiného jim nezbývá. Všechny tyto školy jsou o důvěře a sebejistotě rodičů. Musí důvěřovat nám, svým dětem i sobě, že to zvládneme. A my s nimi.

Jak často mluvíte s rodiči a o čem?

Pavla: Já víc než učitelka. I protože jsme malá škola a občas potřebujeme s něčím pomoci, aktuálně například se stěhováním. Nebo před velikonočním jarmarkem. Odpoledne děti předávám já, takže je poměrně dost času, ale neumím to vyčíslit.

Třeba říkám rodičům, kteří se k nám přijdou podívat, aby chtěli vidět učitele. Chtějte vidět, jak to vypadá, když je s dětmi. Takové rodiče si i vybíráme. Měl by je zajímat náš přístup. Měli by chápat, že jejich dítě bereme jako malého dospělého, jako osobnost a nehodnotíme, co je dobře a co je zle. Kolikrát maminka mezi dveřmi prohodí, že to s ním je zase hrozný. A já jí říkám: „Ale vždyť je to krásný! On je takový a zároveň je k tomu ještě takový.“ Ona mi popisuje dva okvětní lístky, které ano, nejsou úplně nejlepší, a my je také zažíváme: mluví dost nahlas, pomalu se obléká, neví, kde co má. Ale zároveň přesně ví, kde mám mobil já, umí restartovat počítač, prochází rychle kolem mě a řekne:

„Pavlo, chce to update!“ Prvňák, neuvěřitelný borec. Jasně, že je složitá osobnost, ale díky tomu je také hodně zábavný. A jedinečný.

Martina: Je to jedna z důležitých rolí průvodce. Státní systém na to není nachystaný. Učitelé nemají v komunikaci s rodiči jistotu, bojí se útoků, ale v případě alternativních škol není jiná cesta. Pokud neustále neudržíme vztah s rodičem, nemůže to fungovat, protože nevznikne důvěra. Rodič nemá jiné výstupy, než co mu řekneme a to, co mu řekne jeho dítě. Je-li aktivním rodičem, může se podívat do portfolia na týdenní plány, kde děti samy hodnotí, co se jim během týdne podařilo. Na konci je pak slovní hodnocení učitele. Rodič tedy má z čeho usuzovat, co jeho dítě zrovna ve škole dělá, ale rozhovor s učitelem je klíčový. Při něm se vytváří skutečný dojem o škole.

Pavla: A tvoří se vztah. Všem rodičům říkám, že kdyby cokoliv, ať mi zavolají. Nebo se sejdeme. V našich vnitřních světech jsme schopni si vykonstruovat šílenosti. Napadají mě příběhy, kdy to takhle fungovalo, ale nebudu je říkat. Když má rodič pocit, že něco není ono, musí vědět, že je jeho zodpovědností, aby se ozval.

Na stránkách máte, že rodičům nabízíte i kurzy seberozvoje.

Pavla: Ano, to funguje. Děláme večerní kurzy pro rodiče. Dokonce máme ve smlouvě, že se jich musí účastnit. Zkušenost naší partnerské školy ze Švýcarska. Musíte rodičům dopřát pochopit co, jak a proč s dětmi děláte. Jinak mnoho svárů vznikne z nepochopení. Zbytečně.

Lesní škola ZeMě – Kateřina Kotková

V komunitních školách se objevuje, že osobní život průvodců a zřizovatelů se velmi prolíná s životem školy. Často to splývá natolik, že jedním z hlavních konfliktů, které si v sobě musí pořešit, je rozdělení soukromého života od života ve škole. Jak to funguje u vás? Zdá se, že se to velmi prolíná, když mnoho rodičů jsou zároveň i průvodci. A jak v tomto kontextu funguje výchova vlastních dětí z pozice průvodce?

To je docela oříšek, je to velmi náročná oblast. My máme mezi průvodci dohodu, že když jeden z nich má ve škole vlastní dítě, konflikty, které se jej týkají, řeší ten druhý. To je docela dobrá pojistka. Další věcí je, že jsme ZeMi zakládali pro naše děti, takže podstatná část průvodců jsou logicky zároveň rodiče.

Obecně je pro děti výhodnější, když v rámci školní skupiny konflikty řeší s průvodcem, který není jejich rodičem. Ve chvíli, kdy vlastní rodič je zároveň v roli průvodce, je opravdu těžké být nestranný. Ale jak jsem říkala, zároveň je pro děti úžasné, když mohou vidět svého rodiče v akci. Záleží hodně na osobnosti dítěte. Možná, že proto jsme se stále ještě nerozšířili i na druhý stupeň. Starší děti stále byly naše vlastní a ony na druhém stupni v pubertě potřebují vylézt z hnízda, potřebují se osamostatnit. Mají takové ty pocity, že když něco dělá jejich máma, tak je to vlastně něco pro ty malé... Tedy aspoň ti naši prvorození, uvidíme, jak se to vyvine dál. Moje dcera odešla do jiné školy ve chvíli, kdy už procházela pubertou, hlavně z toho důvodu, že já tady pracuji a toužila se osamostatnit. Možná se někteří vrátí v roli praktikantů. Rádi sem občas zajdou a pobývají s námi.

A soukromý život? To je důležité. Já třeba tím, že jsem školu zakládala, tak jsem pro školu dělala na dvě stě procent a předloni jsem si prošla obdobím vyhoření. S následným uvědoměním, že sebelepší a sebedůležitější projekt prostě není rodina. Ono to bylo na začátku hodně rodinné, protože jsme tu

měli svoje děti. Ale teď, kdy už to děláme i pro externí lidi, kteří to jako svoji rodinu nemají a dají tomu třeba pět procent svého času, tak tomu člověk nemůže dávat těch dvě stě. Myslím, že by to bylo jiné, kdybychom byli menší, ale teď máme kolem sedmdesáti rodin.

Jednou z možností ideální školy je pro mě pět, šest, sedm rodin, které se spolu domluví a střídají se. Jednou jsou děti u mě, zítra u tebe, pozítří u tebe a každý s tím má práci jeden den v týdnu. Nebo jednou za čtrnáct dní. A děti rostou a vyvíjejí se. Ve chvíli, kdy na tom všichni rodiče participují, člověk nepotřebuje mít budovu, ani externí lidi. V tomto modelu to může fungovat jako součást rodiny. Ale ve větší verzi, kdy už je to v podstatě veřejná záležitost, od toho člověk svoji rodinu oddělit musí.

Pro nás bylo důležité, aby děti mohly chodit pěšky do školy. A zázračně se nám podařilo přesunout těch prvních osm rodin z Prahy do Řevnic. Každý šel do toho, na co měl. Někdo měl na to koupit si dům, někdo šel do pronájmu, někdo si pronajmul chatičku. Byl to obrovský krok.

Vaše škola funguje od roku 2012, pět let. Máte už zkušenosti s tím, že nějaké děti nastoupily na druhý stupeň?

Moje dcera odešla před rokem ze čtvrté třídy rovnou do šesté. To si sama vymyslela, měla tam kamarády. Nešla do státní, ale do nově vzniklé alternativní školy poblíž Berouna. Byl to docela oříšek, myslím, že jsme to všichni trochu podcenili a první půlrok měla záhul, byl to náročný přechod, ale celou dobu jí škola nepřestala bavit a teď už je v pohodě a srovnaná i co se týče učiva. Dalším dětem bych to ale nedoporučovala. Během měsíce, protože o prázdninách se na to vykašlala, se musela doučit celou pátou třídu a ještě si dorovnat, co neměla splněné z oficiálních osnov předcházejících ročníků. Uměla spoustu jiných věcí, ale něco jí chybělo. Ona je extrémně odvážná.

Ostatní děti, které přešly, to měly snazší. Jeden chlapeček šel ze třetí do čtvrté na státní školu a úplně v pohodě, samé jedničky. Holčička, která šla do třetí na waldorf také zcela bez problémů. Další do páté do státní školy taky s přehledem. První rok jsme měli většinu prvňáků, jednoho třetáka a jednoho čtvrtáka a ještě jsme s tím pořádně neuměli pracovat. Ten čtvrták za ten rok nádherně rozkvetl. Ale nestihl svoji látku, takže měl potom na běžné škole první tři měsíce také velice náročné. Ale zase mu to prospělo osobně. Dříve míval s ostatními dětmi problémy, protože neměl vnitřní jistotu, kterou si u nás dosytil a díky tomu pak snadno dohnal i látku, kterou potřeboval. Děti, které od nás přecházejí ze svého ročníku do svého ročníku kamkoli, nikdy nemívají problémy. Naopak lidé oceňují, že jsou samostatné, iniciativní, nebojí se mluvit před ostatními, dokáží spolupracovat atd.

Když jsme se zabývali středověkem a končili jsme husitstvím, šli jsme na výstavu 600 let od upálení Jana Husa, která zrovna byla v Praze. Volala jsem tam a paní mi říkala, že mají program jenom pro středoškoláky, možná ještě tak pro druhý stupeň. Ale já jsem jí říkala, že to zkusíme, že jsme o tom hodně mluvili a děti vědí, co je přijímání pod obojí a znají různé souvislosti. Přišli jsme tam a ta paní byla z dětí nadšená. Rozplývala se, jak dokáží spolupracovat, vědí hodně o daném tématu, ptají se, vyplňují pracovní listy a chovají se velmi slušně k prostoru. Říkala, že tam často mají soukromé školy, jejichž děti lezou po rámech od obrazů. Kdežto naše děti byly spořádané, zvědavé a znaly téma. Na podobné exkurze se vydáváme několikrát do měsíce. Děti se tak naučí diskutovat s dospělými z daného oboru a aktivně se pohybovat ve světě.

Lipová škola – Eva Šeböková, Lenka Borovská

Mohla bys o intuitivní pedagogice říci něco více?

Eva: Těžko se mi o intuitivní pedagogice mluví, protože intuitivní pedagogika je pro mě více o citu než o myšlení a u pocitů se někdy slova hledají těžko. Cítění je pro mě něčím, co v současném systému vzdělávání zcela chybí. Zapomínáme cítit, neboť už od útlého dětství je naše pozornost směřována na mysl, myšlení a jednání na základě myšlení. Srdce je zcela zapomenuto. Odpovědi na otázky o nás a o životě však obvykle nenajdeme v mysli, ale v srdci. Nejčastěji nám v radosti ze života a úspěchu brání, že neznáme sama sebe. Necítíme po čem touží naše srdce a necítíme ani, co brání v naplnění jeho tužeb. Intuitivní pedagogika dává dospělému a dítěti možnost poznat sebe samého.

Jaké jsou největší přínosy lesa? Jaký učitel je les? Co je to, co les dává dětem?

Eva: Kromě toho, že se všichni v lese cítíme dobře, je tam krásně a mnoho zábavy, je pro mě cestou k opětovnému spojení se s naším tělem. Myslím, že odpojení se od těla je velkým problémem dnešní doby. Většinu času je naše pozornost zaměřena na mysl a zapomínáme cítit naše tělo. Přicházejí diagnózy jako hyperaktivita, Asperger, poruchy pozornosti atd. Dnes již existují výzkumy potvrzující, že právě nedostatek kontaktu s přírodou je příčinou, proč je těchto diagnóz stále více a více. Dnešní děti podle mého cítění a pozorování nepotřebují, abychom se soustředili na jejich mysl, nalávali jim do ní moudrosti o světě a učili je logicky a analyticky myslet. Tyto děti jsou v tomto dále než my. Chybí jim však spojení s tělem, pohyb, práce rukama atd. Potřebují dostatek pohybu a prostor k poznávání svých schopností. Pak mohou nalézt důvěru v sílu a schopnosti svého těla. Základní kameny již mají ve své výbavě a pokud jim pomůžeme dobře vybudovat základy, svůj dům si hravě vystavějí samy.

Dále v knize **Jak se učí živě?** vystupují tyto školy: **ZŠ Kairos, Můj projekt, Komunitní škola Dítě v lese, Komunitní škola Roztoky** a možná ještě jedna jako překvapení, pokud její paní ředitelka stihne nedělní uzávěrku uzávěrek. Ráda by a my bychom rádi, aby to stihla, ale plány nejsou tím, co je při řízení inovativní školy vždy uskutečnitelné.

Kniha Jak se učí živě? vyjde v únoru 2018.

Nyní je dokončována, korigována, sázena a do textu se přidávají kaňky. Také jsme spustili kampaň, abychom to vše mohli zaplatit:

www.startovac.cz/jak-se-uci-zive

Máte-li pocit, že naše kniha má smysl a mohla by napomoci rozvoji českého inovativního školství, jak se domníváme my, prosíme Vás, abyste nás na startovači podpořili. Můžete si knihu předplatit a my Vám ji zašleme, jakmile bude možné si na ni sáhnout.

Děkujeme!

